

**PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE
W 2013 ROKU**

**URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
WARSZAWA, CZERWIEC 2014 R.
DLU/A/R/2013/001**

DEPARTAMENT LICENCJI UBEZPIECZENIOWYCH I EMERYTALNYCH

słowa kluczowe: PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE, DODATKOWA FORMA OSZCZĘDZANIA NA EMERYTURĘ

SYNTEZA

Celem poniższego raportu jest prezentacja aktualnych danych dotyczących pracowniczych programów emerytalnych (PPE), będących jednym z elementów III filara systemu emerytalnego w Polsce. W opracowaniu przedstawiono podstawowe informacje charakteryzujące rynek pracowniczych programów emerytalnych według stanu na dzień 31.12.2013 r., jak również analizę porównawczą wybranych zagadnień przy uwzględnieniu danych za lata 1999-2013.

Wykorzystane w raporcie dane pozyskano od instytucji zarządzających środkami gromadzonymi w ramach programów (zakłady ubezpieczeń na życie, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, pracownicze towarzystwa emerytalne) oraz od pracodawców prowadzących PPE, którzy zgodnie z przepisami ustawy o PPE¹, zobowiązani są do przekazywania organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego programu. Zakres tych informacji i tryb ich przekazywania określa Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 maja 2004 r. w sprawie przekazywania przez pracodawcę organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego pracowniczego programu emerytalnego (Dz. U. Nr 123, poz. 1297).

- na koniec 2013 r. funkcjonowało **1.070** pracowniczych programów emerytalnych, w tym: 718 realizowanych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń, 314 realizowanych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, 38 realizowanych z pracowniczym funduszem emerytalnym;
- wartość aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych na dzień 31.12.2013 r. wyniosła **9,4 mld zł** i wzrosła o blisko 13% w stosunku do 2012 r.;
- według stanu na 31.12.2013 r. PPE objętych było **375,0 tys. osób**, co stanowiło (według dostępnych danych) 2,39%² ogółu liczby osób pracujących; liczba uczestników PPE wzrosła w ostatnim roku o 16,9 tys. osób, tj. o 4,7%;
- średnia wartość aktywów przypadających na statystycznego uczestnika PPE w dniu 31.12.2013 r. wyniosła **25,7 tys. zł**³ i wzrosła o 1,9 tys. zł (tj. o 8%) w porównaniu do stanu na 31.12.2012 r.;
- w 2013 r. pracodawcy prowadzący programy wpłacili do PPE **1.122,4 mln zł** tytułem składek podstawowej (wzrost o 42,9 mln zł, tj. o 4% w stosunku do 2012 r.), zaś uczestnicy z własnych środków przekazali **31,9 mln zł** (składka dodatkowa);
- średnia roczna składka podstawowa przypadająca na jednego uczestnika PPE wyniosła **3 643 zł** (spadek o 64 zł w stosunku do 2012 r.), zaś średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na jednego uczestnika PPE – **1 030 zł** (spadek o 180 zł w stosunku do 2012 r.);
- w 2013 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę **258,9 mln zł**, średnia wartość wypłaty wyniosła **26,5 tys. zł**;
- ponad **9 tys.** uczestników w 2013 r. przekazało środki zgromadzone w PPE do innego PPE lub na IKE, zaś łączna wartość wypłat transferowych wyniosła **243,6 mln zł**.

Za najistotniejsze zjawiska, jakie miały miejsce na rynku PPE w 2013 r. uznać należy:

- kontynuację niektórych zjawisk, jakie miały miejsce także w 2012 r., tj.: zróżnicowanego rozwoju poszczególnych form – dynamicznego przyrostu podstawowych parametrów dla programów zarządzanych przez fundusze inwestycyjne, przy stagnacji w programach w formie pracowniczego funduszu emerytalnego i spadku większości wskaźników dla formy ubezpieczeniowej oraz
- ponowne obniżenie się nominalnej liczby funkcjonujących programów w stosunku rok do roku, nie poparte jednakże spadkiem liczby uczestników i wartości aktywów;
- stabilny wzrost podstawowych parametrów charakteryzujących rynek PPE w porównaniu z rokiem 2012 (przyrost wartości aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych oraz wartości odprowadzonych składek oraz zwiększenie się liczby uczestników programów).

1 Art. 23 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116, poz. 1207 z późn. zm.).

2 Zgodnie z kwartalną informacją GUS o aktywności ekonomicznej ludności z dn. 23.03.2014 r. liczba osób pracujących na koniec IV kwartału 2013 r. wyniosła 15,713 mln osób.

3 Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE	5
2.	STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY	7
3.	STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ	8
4.	UCZESTNICY PPE	10
5.	SKŁADKI	12
6.	WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE	16
7.	AKTYWA ZGROMADZONE W PPE	18
8.	PRZEPŁYW ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2013 R.	19
9.	ZMIANY ILOŚCIOWE I JAKOŚCIOWE W PPE.....	20
10.	PROGRAMY UTWORZONE W 2013 ROKU	24
11.	KONKLUZJE.....	29
	SPIS WYKRESÓW	31
	SPIS TABEL.....	31

1. WPROWADZENIE

Pracownicze programy emerytalne wraz z indywidualnymi kontami emerytalnymi oraz indywidualnymi kontami zabezpieczenia emerytalnego stanowią III filar zreformowanego systemu ubezpieczenia społecznego. Pracownicze programy emerytalne są dobrowolną formą grupowego oszczędzania na emeryturę, organizowaną przez pracodawcę przy współudziale pracowników. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116, poz. 1207 z późn. zm.) składkę podstawową finansuje pracodawca, natomiast pracownik może dobrowolnie dokonywać dodatkowych wpłat z własnych środków w ramach składki dodatkowej. Środki wnoszone do programu są odprowadzane i zarządzane przez instytucję finansową, która jest wybierana przez pracodawcę i pracowników w fazie organizowania programu.

Stosownie do przepisów ww. ustawy, pracownicze programy emerytalne mogą być prowadzone w jednej z czterech form:

- w formie pracowniczego funduszu emerytalnego,
- w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń w formie grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- w formie zarządzania zagranicznego⁴.

Pracowniczy program emerytalny może być utworzony przez jednego pracodawcę jako program zakładowy lub też wspólnie z innymi pracodawcami, którzy zdecydowali się na jego realizację na jednakowych warunkach - jako program międzyzakładowy.

Do dnia 31.12.2013 r. organ nadzoru zarejestrował 1.411 PPE, z czego na koniec 2013 r. funkcjonowało 1.070 programów (pozostałych 341 PPE to programy wykreślone z rejestru). Pomimo, iż w 2013 r. zostały utworzone 33 nowe pracownicze programy emerytalne, liczba funkcjonujących programów na koniec roku była niższa niż w 2012 r., bowiem z rejestru pracowniczych programów emerytalnych w 2013 roku zostało wykreślonych aż 57 PPE. Szczegółowe omówienie przyczyn i skutków przeprowadzonych likwidacji pracowniczych programów emerytalnych zawarto w dalszej części niniejszego raportu, niemniej zaznaczyć należy, iż część dokonywanych wykreśleń miała charakter „techniczny” i nie wiązała się z definitywną utratą uczestników czy przeniesieniem środków poza system PPE (12 programów), bądź dotyczyła programów nieaktywnych, w których nie były odprowadzane składki (4 PPE⁵).

Pozostałe 41 wykreśleń dokonane było najczęściej w związku z zawarciem przez pracodawcę i pracowników porozumienia o likwidacji PPE (36 PPE), przy czym liczba programów zlikwidowanych z tej przyczyny była zdecydowanie wyższa niż w 2012 roku, kiedy odnotowano 11 takich przypadków. Spadła z kolei liczba wykreśleń spowodowanych likwidacją lub upadłością pracodawcy (4 PPE, przy 12 w 2012 roku). Przyczyną jednego wykreślenia była jednostronna decyzja pracodawcy o likwidacji programu.

W analizowanym okresie zarejestrowano 33 nowe programy, co jest wartością identyczną jak w 2012 r. Liczba nowo rejestrowanych programów w ostatnich latach utrzymywała się na stosunkowo stałym poziomie i wynosiła około 30 PPE rocznie (w 2010 r. – 29 rejestracji, w 2011 r. – 37, a w 2012 i 2013 r. po 33 rejestracje). W 2013 r. udział poszczególnych form w ogólnej liczbie zakładanych PPE powrócił do wcześniejszych relacji, kiedy zdecydowanie dominowały programy w formie umowy z funduszem inwestycyjnym: aż dwa z trzech nowych programów są realizowane właśnie w tej formie. Odmiennie jak w roku 2012, w którym nie utworzono żadnego programu w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, w 2013 r. powstało 5 nowych programów w tej formie, jak również 5 programów obsługiwanych przez zakłady ubezpieczeń.

W 2013 r. zarejestrowano 33 programy.

W 2013 r. z rejestru wykreślono 57 PPE.

W 2013 r. największej liczbie nowych PPE nadano formę umowy z funduszem inwestycyjnym.

⁴ Na dzień sporządzenia raportu Komisja Nadzoru Finansowego nie wydała żadnej decyzji o wpisie do rejestru PPE programu prowadzonego w formie zarządzania zagranicznego.

⁵ Dokładna liczba tego typu programów, ze względu na ograniczone dane jakimi dysponuje UKNF, jest trudna do określenia, jednakże przyjęto, iż programami nieaktywnymi są wszystkie programy wykreślone z rejestru ppe z przyczyn, o których mowa w art. 40 ust. 3 ustawy o ppe, art. 41a ust. 1 pkt 1) ustawy o ppe.

Z danych uzyskanych od podmiotów zarządzających wynika, iż rok 2013 – podobnie jak 2012 - był bardzo korzystny pod względem skali uczestnictwa, gdyż 16,9 tys. osób zostało objętych zabezpieczeniem zapewnianym przez system pracowniczych programów emerytalnych. Ogółem na koniec 2013 roku w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 375,0 tys. pracowników, przy czym roczny przyrost ich liczby wyniósł 4,4% (najwięcej od 2008 roku).

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych w 2013 roku zwiększyły się o kwotę 1,1 mld zł i według stanu na 31.12.2013 r. osiągnęły wartość 9.407,3 mln zł (wzrost o blisko 13% w stosunku rocznym). Przeciętna wartość środków zgromadzonych na rachunku statystycznego uczestnika PPE wyniosła w 2013 r. średnio 25,7 tys. zł i wzrosła w ostatnim roku o 1,9 tys. zł.

**Na koniec
2013 r. w PPE
zgromadzono
ponad
9,4 mld zł.**

Pracodawcy prowadzący PPE w 2013 r. odprowadzili na konta swoich pracowników składki podstawowe w wysokości 1.122,4 mln zł. Jednakże, choć roczna wartość składek wniesionych na konta uczestników pracowniczych programów emerytalnych, podobnie jak rok wcześniej, przekroczyła 1 miliard złotych, to nie odnotowano istotnego zwiększenia tej wartości (przyrost o 4,0%). Ponadto, w 2013 r. uczestnicy zasilili swoje konta kwotą 31,9 mln zł z tytułu dobrowolnych składek dodatkowych. Odnotować należy niepokojący spadek kwot przeznaczanych na PPE ze środków uczestników – podczas gdy w ostatnich dwu latach suma sfinansowanych przez uczestników samodzielnie składek dodatkowych wzrastała o ok. 4 mln zł rocznie, a ich przyrost – w ujęciu procentowym – wyrażał się liczbą dwucyfrową, w 2013 r. nastąpił spadek tej kwoty o 2,3 mln zł, tj. o 6,5% w stosunku do roku 2012. Co więcej, spadek rocznej wartości kwot przeznaczanych na składkę dodatkową odnotowano po raz pierwszy od 2009 r.

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2004-2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba działających PPE (liczba wpisanych PPE pomniejszona o wykreślone PPE)	342	906	974	1 019	1 078	1 099	1 113	1 116	1 094	1 070
Liczba PPE zarejestrowanych w danym roku	139	597	96	62	77	49	29	37	33	33
Liczba PPE wykreślonych w danym roku	4	33	25	19	15	32	15	34	55	57
Liczba uczestników PPE (w tys.)	129,1	260,3	281,5	312,1	325,0	333,5	342,5	344,6	358,1	375,0
Wartość składek podstawowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	256,0	397,8	670,4	724,2	806,0	864,4	948,3	1 041,8	1 079,5	1 122,4
Wartość składek dodatkowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	11,7	15,8	22,7	23,3	26,0	24,5	26,3	30,5	34,2	31,9
Wartość zgromadzonych aktywów na koniec roku (w mln zł)	919,5	1 695,5	2 793,2	3 806,4	3 607,7	4 998,2	6 286,1	6 597,7	8 350,9	9 407,3
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika (w zł)	2 705	2 445	2 818	2 845	2 975	3 115	3 335	3 646	3 707	3 643,4
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika (w zł)	1 025	1 042	1 127	1 013	1 001	915	1 002	1 119	1 210	1 030,5
Średnia wartość rachunku PPE na koniec roku na uczestnika (w zł) ⁶	8 152	8 710	10 318	12 825	11 325	15 180	18 597	19 204	23 766,8	25 665,2

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE, obliczenia własne.

⁶ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w ramach PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

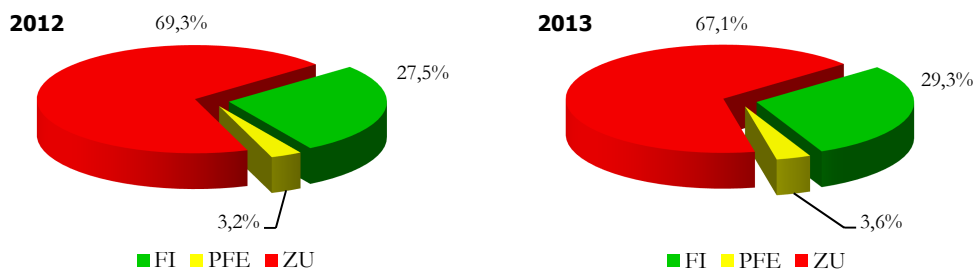
2. STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY

Na koniec 2013 r. funkcjonowało 1.070 programów, prowadzonych przez 1.116 pracodawców⁷, w tym:

- 718 w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- 314 w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- 38 w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Na koniec 2013 r. funkcjonowało 1.070 PPE prowadzonych przez 1.116 pracodawców.

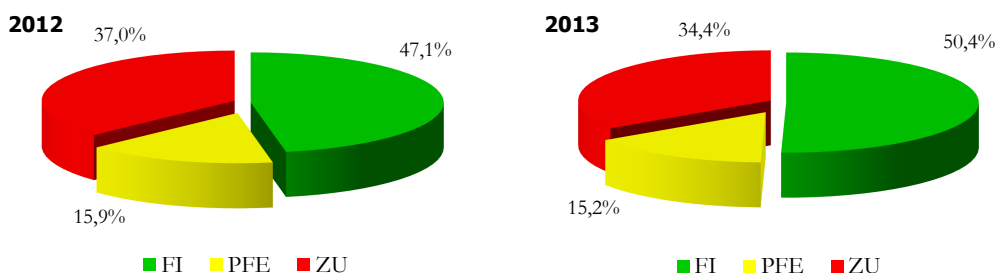
Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Najczęściej realizowaną formą PPE w 2013 r. były, podobnie jak w latach poprzednich, programy w formie ubezpieczeniowej. Należy jednak odnotować, iż w ostatnich latach następuje coroczne obniżanie się nominalnej liczby programów realizowanych w tej formie, przy jednoczesnym stałym wzroście liczby programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym i zachowaniu nieznacznego przyrostu programów zarządzanych przez pracownicze fundusze emerytalne. Tendencja ta nie tylko była kontynuowana w 2013 r., ale także w sposób bardzo wyraźny zaznaczył się spadek liczby programów realizowanych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. Począwszy od 2008 roku liczba programów prowadzonych przez zakłady ubezpieczeń spada - z 803 programów realizowanych w 2008 r. do 718 na koniec 2013 r. W samym 2013 r. nastąpił spadek netto⁸ o 40 PPE liczby programów realizowanych w tej formie, podczas gdy w tym samym okresie o ponad 60 PPE wzrosła liczba programów zarządzanych przez fundusze inwestycyjne. W ostatnim roku, jak już wspomniano, liczba programów prowadzonych przez zakłady ubezpieczeń spadła o 40 PPE, przy jednoczesnym zwiększeniu się liczby programów realizowanych przez fundusze inwestycyjne o 13 PPE.

Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Na koniec 2013 r. w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 375,0 tys. osób. Liczba uczestników PPE w 2013 r. wzrosła zatem w porównaniu z 2012 r. o 4,4%. Drugi rok

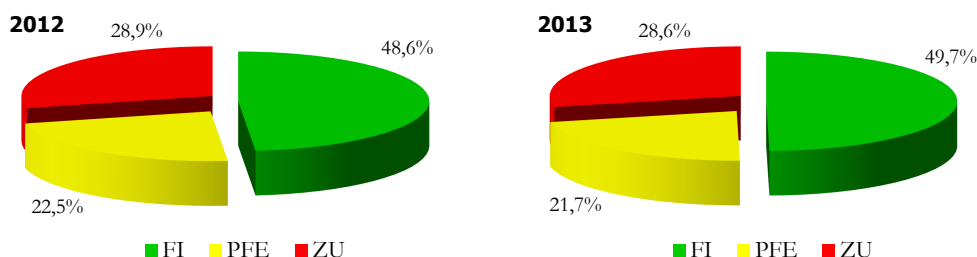
Na koniec 2013 r. w PPE uczestniczyło 375,0 tys. osób.

⁷ Część pracodawców realizuje programy o charakterze międzyzakładowym.

⁸ Liczbę programów wykreślonych z rejestru skompensowano liczbą programów zarejestrowanych w 2013 r. w formie ubezpieczeniowej.

z rzędu odnotować należy najwyższy w ostatnich latach przyrost uczestnictwa liczony zarówno w wartościach bezwzględnych (blisko 17,0 tys. osób), jak i procentowych. Niestety, podobnie jak w 2012 r., wzrost ten dotyczył tylko jednej z form – umowy z funduszem inwestycyjnym. W formie ubezpieczeniowej nastąpił znaczący spadek liczby uczestników (o 3,8 tys. osób, tj. o prawie 3%), zaś liczba członków pracowniczych funduszy emerytalnych pozostała na poziomie z końca 2012 r. Jeśli więc uwzględnić, iż w ponad 4-procentowym przyroście uczestnictwa skompensowany został także odpływ uczestników w programach realizowanych przez zakłady ubezpieczeń, rzeczywista liczba osób, które w 2013 r. po raz pierwszy przystąpiły do PPE była istotnie wyższa. Wzrost uczestnictwa w programach w formie inwestycyjnej wyniósł bowiem ponad 20 tys. osób (12%), co jest wartością rekordową i nie odnotowaną od czasu przekształcania umów grupowego ubezpieczenia na życie w pracownicze programy emerytalne, co wiązało się z rejestracjami kilkuset programów rocznie i znacznym przyrostem uczestnictwa w PPE (lata 2004-2006). Tak znaczący przyrost liczby uczestników w tej formie wynikał przede wszystkim z zarejestrowania w 2013 roku programu utworzonego przez Powszechną Kasę Oszczędności Bank Polski S.A., do którego przystąpiło blisko 16 tys. osób.

Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych według stanu na 31.12.2013 r. miały wartość 9.407,3 mln zł. W 2013 r. wartość środków zarządzanych przez instytucje finansowe w ramach PPE zwiększyła się o 1.056,4 mln zł, tj. o blisko 13%. Roczny przyrost wartości aktywów nie był już co prawda tak dynamiczny jak w 2012 r., kiedy wyniósł 27%, ale był istotnie wyższy niż w 2011 r., gdy odnotowano zaledwie 5%.

Przyrost wartości aktywów PPE w 2013 r. wyniósł 13%.

Najwyższy przyrost aktywów dotyczył programów zarządzanych przez fundusze inwestycyjne – 15%, w pozostałych dwu formach wielkość ta oscylowała wokół poziomu 10%, co w porównaniu z danymi za 2012 r., kiedy aktywa w ciągu roku przyrosły o 20-30% w zależności od formy, uznać należy za wartości przeciętne.

Na tempo wzrostu wartości aktywów w 2013 r. z pewnością miały wpływ czynniki zewnętrzne, przede wszystkim zmienna koniunktura zarówno na rynku instrumentów dłużnych, jak i udziałowych, co przełożyło się na zazwyczaj niższe niż w 2012 r. stopy zwrotu odnotowane przez podmioty inwestujące na tych rynkach. Natomiast w nikłym stopniu przyrost ten spowodowało zwiększenie wartości składek odprowadzanych do pracowniczych programów emerytalnych, bowiem wzrost ten w 2013 roku wyniósł niespełna 4%.

3. STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ

Według stanu na 31.12.2013 r., najwięcej pracodawców prowadzących PPE działało na terenie województw: mazowieckiego i śląskiego (po 15-18%) oraz wielkopolskiego i pomorskiego (10-11%). Ze względu na niewielki udział nowotworzonych PPE w ogólnej liczbie zarejestrowanych programów, rozkład pracodawców pomiędzy poszczególne województwa utrzymuje się na podobnym poziomie jak w latach poprzednich.

Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa (stan na dzień 31.12.2013 r.)

Województwo	Udział działających pracodawców w rynku PPE
dolnośląskie	6,45%
kujawsko-pomorskie	4,66%
lubelskie	2,15%
lubuskie	1,43%
łódzkie	6,45%
małopolskie	7,26%
mazowieckie	18,46%
opolskie	3,67%
podkarpackie	3,50%
podlaskie	2,33%
pomorskie	9,68%
śląskie	15,50%
świętokrzyskie	1,88%
warmińsko-mazurskie	2,42%
wielkopolskie	11,29%
zachodniopomorskie	2,87%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Podobnie jak w ubiegłych latach, co drugi pracodawca prowadzący PPE na koniec 2013 r. był zorganizowany w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, natomiast co czwarty jako spółka akcyjna. Wśród pozostałych form organizacyjno-prawnych pracodawców najliczniej reprezentowane są spółdzielnie oraz działalność gospodarcza wykonywana osobiście przez osobę fizyczną (odpowiednio 11,6% i 5,1%).

Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną (stan na dzień 31.12.2013 r.)

Forma prawna pracodawcy	Udział działających pracodawców w rynku PPE
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	48,92%
Spółka akcyjna	25,54%
Spółdzielnia	11,56%
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	5,10%
Spółka jawna	3,23%
Jednostka badawczo-rozwojowa	0,90%
Państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną	0,54%
Spółka cywilna	0,80%
Oddział przedsiębiorców zagranicznych, przedsiębiorstwo zagraniczne	0,54%
Szkoła wyższa	0,54%
Fundacja	0,36%
Stowarzyszenie	0,36%
Samorząd gospodarczy i zawodowy	0,18%
Inne	1,43%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

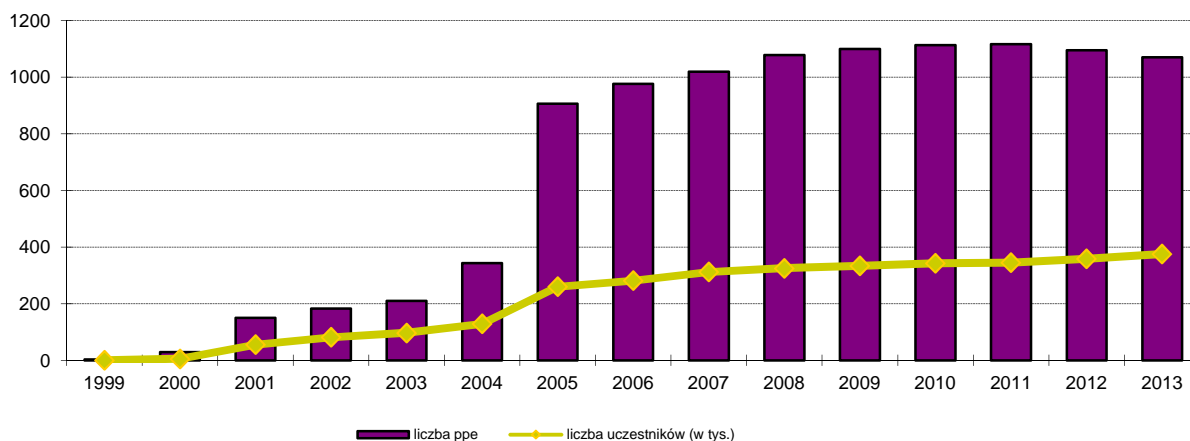
4. UCZESTNICZY PPE

Liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych na koniec 2013 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 16,9 tys. osób i wyniosła 375,0 tys. uczestników.

Poniższy wykres prezentuje podstawowe dane liczbowe dotyczące PPE: liczbę programów oraz liczbę uczestników w latach 1999-2013.

W 2013 r. liczba uczestników wzrosła o 16,9 tys. osób.

Wykres 4: Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 1999-2013

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Drugi rok z rzędu mamy do czynienia z jednoczesnym spadkiem nominalnej liczby funkcjonujących programów oraz wzrostem ogólnej liczby uczestników pracowniczych programów emerytalnych. Podobnie jak w 2012 r. liczba programów obniżyła się o ponad 20, jednakże nie tylko nie wiązało się to z odpływem uczestników z systemu PPE, ale wręcz przyrost liczby uczestników był najwyższy od 2007 r. i wyniósł netto (po uwzględnieniu osób, które odeszły z programów) 16,9 tys. osób. Z danych zgromadzonych przez UKNF wynika, że do programów utworzonych w 2013 r. przystąpiło blisko 20,6 tys. uczestników.

W roku 2013 istotnie wzrosła podstawowe wskaźniki rozwoju PPE za wyjątkiem liczby programów.

Utrzymanie w 2013 r. stosunkowo korzystnych wyników w zakresie rocznego przyrostu wielkości aktywów oraz liczby uczestników, jakie odnotowano także rok wcześniej, pozwala mieć nadzieję na dalszy zrównoważony rozwój tego rynku w przyszłości.

Na koniec 2013 r. 84% osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach PPE stanowili uczestnicy czynni, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. Pozostałe 16% stanowili uczestnicy bierni, tzn. osoby na rzecz których nie były odprowadzane składki. Są to np. osoby, które dobrowolnie wystąpiły z programu, bądź zmieniły pracodawcę i pozostawiły środki w programie prowadzonym przez dotychczasowego pracodawcę. W kategorii tej uwzględniani są także inni uczestnicy, za których w ostatnim kwartale roku nie były odprowadzane składki (jak uczestnicy programów, w których czasowo zawieszono odprowadzanie składek, uczestnicy programów uruchamianych na przełomie roku etc.), którzy nie mieszczą się w zakresie pojęciowym uczestnika biernego, jednakże są ujmowani w tej pozycji w sprawozdaniach przekazywanych UKNF przez instytucje finansowe.

W 2013 r. nastąpił zarówno wzrost liczby uczestników czynnych, jak i biernych.

Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.)

Forma PPE	Liczba uczestników czynnych		Liczba uczestników biernych	
	2012	2013	2012	2013
FI	156,2	173,6	12,2	15,6
PFE	33,4	32,7	23,6	24,3
ZU	112,5	107,7	20,1	21,0
Ogółem PPE	302,1	314,0	55,9	60,9

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Dane dotyczące liczby uczestników czynnych i biernych w danym roku charakteryzują się dużą zmiennością. Podczas gdy w 2012 r. mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby uczestników czynnych i spadkiem uczestnictwa biernego, w 2013 r. nastąpił co prawda nominalny wzrost liczby uczestników czynnych, lecz dotyczył tylko jednej z form PPE (umowa z funduszem inwestycyjnym), przy równoczesnym wzroście odsetka uczestników biernych.

Zestawiając powyższe dane z obserwacjami dotyczącymi liczby uczestników ogółem, można potwierdzić, iż jedynie w przypadku programów, w których składki wpłacane są do funduszy inwestycyjnych napływ uczestników z nowo rejestrowanych programów był na tyle istotny, iż zrekompensował obniżenie się liczby uczestników ogółem oraz wzrost odsetka uczestników biernych. W pozostałych formach uczestnicy nowo powstałych PPE nie zrównoważyli odpływu osób, które zakończyły udział w programie (bądź to z uwagi na likwidację programu, bądź z uwagi np. na zmianę pracodawcy).

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych, wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki do programów oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących PPE, na koniec 2013 r. wyniósł 73,6% i spadł o 3,9 pkt. proc. w stosunku do wskaźnika z końca 2012 r.

Spadek odsetka osób uczestniczących w programie u danego pracodawcy o blisko 4 punkty procentowe może wydawać się niepokojący, jednak po pierwsze trzeba zaznaczyć, że wskaźnik ten obecnie powrócił do poziomu z końca 2011 r. Prawdopodobne jest zatem, iż ubiegłoroczny wzrost wartości tego wskaźnika był incydentalny i mogły go spowodować czynniki nie mające trwałego charakteru, które na krótki okres zawiły jego wartość. Po drugie, znaczący spadek wskaźnika uczestnictwa dotyczy tylko jednej z form (umowy z funduszem inwestycyjnym). W pozostałych formach, zmiana odsetka osób uczestniczących w programie w ciągu ostatniego roku nie była wyższa niż 1 punkt procentowy.

Analizując z kolei przyczyny spadku wartości omawianego wskaźnika w PPE realizowanych przez fundusze inwestycyjne (spadek o 6,7 pkt proc.), należy wziąć pod uwagę, że największe nowo utworzonych programów zostało zarejestrowanych właśnie w tej formie. Możliwe jest, że proces przyjmowania pracowników do nowych programów jeszcze nie został zakończony, stąd niższe niż w programach dłużej funkcjonujących wskaźniki mogły obniżyć wartość wskaźnika dla całej formy. Jeżeli przy wyliczeniu wskaźnika nie weźmiemy pod uwagę programów zarejestrowanych w 2013 r., jego wartość zwiększy się (dla programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym) z poziomu 71,63 do 74,78, co częściowo potwierdza sformułowaną powyżej hipotezę.

W 2013 roku, podobnie jak rok wcześniej, co 10-ty uczestnik PPE, oprócz składki finansowanej przez pracodawcę, wnosił do programu z własnych środków kwoty tytułem składki dodatkowej. Pomimo, iż odsetek osób odprowadzających dodatkowe kwoty do programu nie zmienił się znacząco, to liczba tych osób (w wartościach bezwzględnych) dla wszystkich form uległa znaczącemu podwyższeniu – o ponad 5,3 tys. osób, tj. o prawie 20% w porównaniu z końcem roku 2012. W całości wzrost ten został wygenerowany przez programy, w których środkami zarządzają fundusze inwestycyjne. Gdyby wzrostowi odsetka osób wnoszących składkę dodatkową towarzyszył adekwatny wzrost kwot tych składek, byłaby to bardzo dobra informacja dla całego III filara. Niestety, suma odprowadzonych w ciągu roku składek dodatkowych nie tylko nie wzrosła, ale spadła w porównaniu z wielkością z 2012 r. i wyniosła niespełna 32 mln zł, przy 34,2 mln zł w 2012 r. Te dwa czynniki w bezpośredni sposób przełożyły się na spadek średniej składki dodatkowej w przeliczeniu na osoby wnoszące te składki, który obniżył się z poziomu 1.210 zł do 1.030 zł.

W analizowanym okresie nadal dominowały programy, w których uczestniczyło mniej niż 50 osób. Podobnie jak w 2012 roku, co drugi pracowniczy program emerytalny liczył do 50 uczestników. Nie odnotowano istotniejszych zmian, jeśli chodzi o zmiany udziału poszczególnych grup programów w ogólnej liczbie PPE.

**Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów
(stan na dzień 31.12.2013 r.)**

Liczba uczestników programu	Udział w rynku według wielkości PPE
do 50	50,3%
51-100	13,7%
101-200	13,2%
201-300	6,7%
301-400	3,3%
401-500	2,7%
501-1000	4,0%
1001-1500	2,3%
1501-2000	0,9%
powyżej 2000	2,9%
Ogółem PPE	100,0%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

5. SKŁADKI

Zgodnie z ustawą o pracowniczych programach emerytalnych, wysokość składki podstawowej jest ustalana w umowie zakładowej i może być ona określona procentowo od wynagrodzenia uczestnika, albo też w jednakowej kwocie dla wszystkich uczestników programu albo procentowo od wynagrodzenia z określeniem maksymalnej kwotowej wysokości składki.

Na 1.070 programów funkcjonujących na koniec 2013 r., w przypadku 774 programów wysokość finansowanej przez pracodawcę składki została określona jako procent od wynagrodzenia uczestnika programu, w tym w 120 przypadkach składka miała dodatkowo kwotowy limit. W pozostałych programach wysokość składki podstawowej została określona kwotowo i mieściła się w przedziale od 40 do 300 zł w PPE prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz od 5 do 400 zł w programach w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. W przypadku PPE prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego we wszystkich programach wysokość składki podstawowej została określona procentowo.

Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej

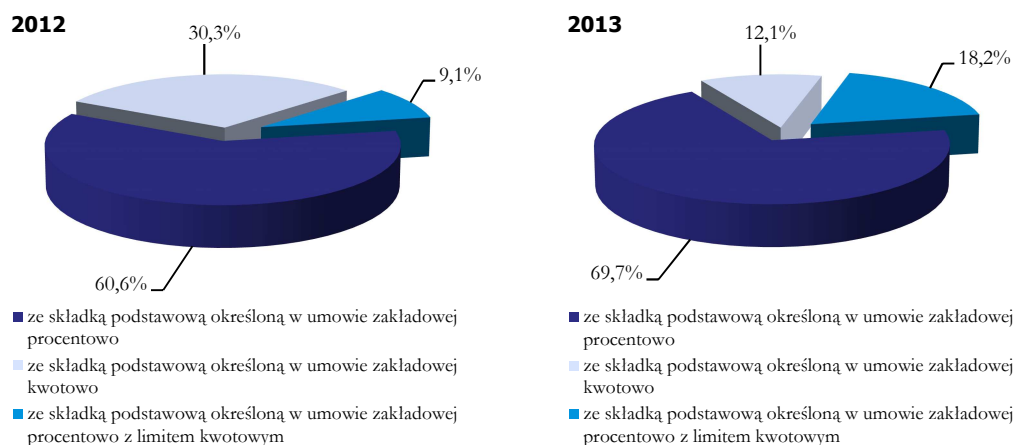
Wysokość składki podstawowej z umowy emerytalnej	Liczba PPE		Udział w rynku	
	2012	2013	2012	2013
poniżej 1%	1	1	0,1%	0,1%
1%-1,99%	33	37	3,0%	3,4%
2%-2,99%	56	61	5,1%	5,7%
3%-3,99%	83	77	7,6%	7,2%
4%-4,99%	80	73	7,3%	6,8%
5%-5,99%	105	103	9,6%	9,6%
6%-6,99%	58	48	5,3%	4,5%
7,00%	369	374	33,7%	35,0%
wysokość składki określona kwotowo	309	296	28,3%	27,7%
Ogółem PPE	1 094	1 070	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Wśród 33 programów wpisanych do rejestru PPE w 2013 r., zdecydowana większość (29 PPE, tj. 88%) to programy ze składką podstawową określoną procentowo, w tym w 6 z nich dodatkowo wprowadzono kwotowy limit wysokości składki. W pozostałych 4 programach składka została określona kwotowo.

W 2013 r. zdecydowanie obniżył się, w porównaniu z 2012 r., udział nowo rejestrowanych programów, w których składka podstawowa została ustalona na maksymalnym, 7-procentowym poziomie. Podczas, gdy w 2012 r. na 33 nowe PPE w 13 przypadkach pracodawca zdecydował się finansować składkę w wysokości 7%, w 2013 r. tylko 8 pracodawców zdecydowało się na to rozwiązanie (wliczając do tej liczby programy, w których składka ma dodatkowy, kwotowy limit). Z drugiej strony obniżył się odsetek programów, w których składkę podstawową określono kwotowo – w 2013 r. zarejestrowane zostały tylko 4 takie programy (w 2012 r. – 10 PPE).

Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2012 r. i 2013 r. według sposobu określenia składki podstawowej

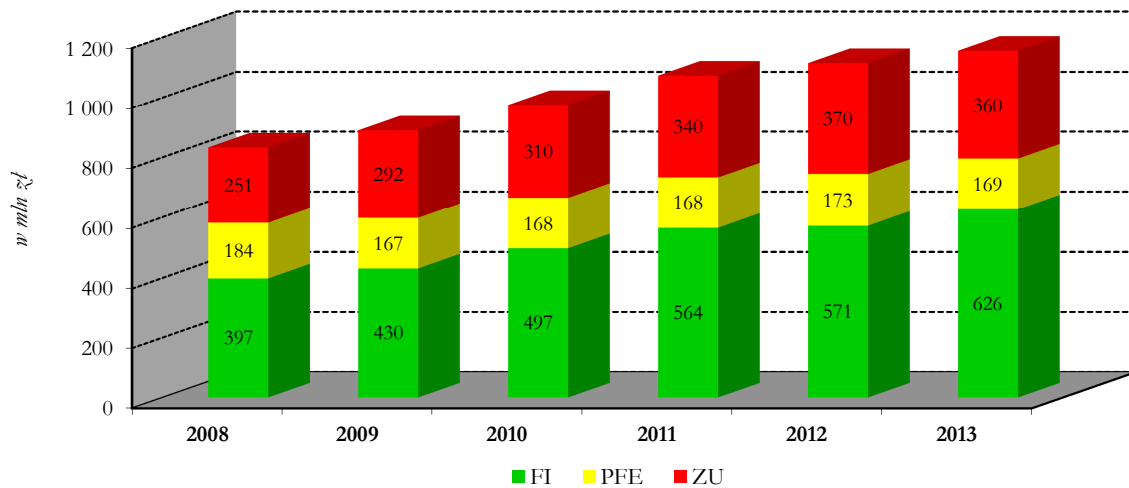

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE, obliczenia własne

W 2013 r. do pracowniczych programów emerytalnych odprowadzono łącznie 1.154,3 mln zł składek, w tym 1.122,4 mln zł z tytułu składek podstawowych i 31,9 mln zł z tytułu składek dodatkowych. Przyrost odprowadzonych do PPE składek zarówno w ujęciu wartościowym, jak i procentowym wyniósł dokładnie tyle, ile w 2012 r., tj. 41 mln zł, czyli niespełna 4%. Utrzymanie się tak niskich wartości drugi rok z rzędu należy uznać za niepokojące zjawisko, bowiem – jak wskazywano już w ubiegłym roku – wskaźniki odnotowane w 2012 r. były najniższe w ostatnim dziesięcioleciu, zaś w 2013 r. pozostały one na tym samym, bardzo niskim poziomie. Niekorzystny obraz rynku, jeśli chodzi o tempo przyrostu składek, dopełnia odnotowany w 2013 r. spadek kwot wnoszonych przez uczestników tytułem składek dodatkowych (o 2,2 mln zł, tj. o 6,5% w stosunku do 2012 roku). Co prawda ich wartość w 2013 roku przekroczyła kwotę 30 mln zł, jednakże liczony dla całego rynku spadek nominalnych kwot przeznaczanych przez uczestników na składkę dodatkową nie miał miejsca w ostatnich latach.

W 2013 r. do PPE odprowadzono 1.154 mln zł tytułem składek.

Poniżej zaprezentowano roczne sumy składek odprowadzonych do poszczególnych typów instytucji finansowych w ramach PPE w latach 2008-2013.

Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2008-2013

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

W 2013 r. do pracowniczych programów emerytalnych wpłynęło jedynie 43 mln zł składek podstawowych więcej niż w 2012 r. W tym samym okresie liczba uczestników czynnych, za których odprowadzane były składki wzrosła o 11,9 tys. osób. Przyrost wartości składek odprowadzanych do PPE w 2013 r. nie był na tyle wysoki, aby zrównoważyć większą liczbę uczestników, na rzecz których odprowadzana była składka, stąd nastąpił spadek średniej wartości rocznej składki podstawowej w przeliczeniu na uczestnika – o 64 zł. Należy zauważyć, iż w ostatnich latach wartość średniej składki przypadającej na jednego uczestnika wyłącznie wzrastała, stąd spadek tego wskaźnika w 2013 r. może wydawać się niepokojący, jednak trudno o jednoznaczną interpretację tego faktu. Przyczyną zmniejszenia wpływu globalnych kwot składek odprowadzanych do programów mogłoby być obniżenie wysokości składek ustalanych w umowach zakładowych. Zjawisko takie nie znajduje jednak potwierdzenia w danych będących w posiadaniu organu nadzoru. W ubiegłym roku nie dokonywano rejestracji tego rodzaju zmian w wymiarze, który mógłby zostać zauważony w skali całego rynku PPE. Innym wyjaśnieniem mogłoby być znaczne zwiększenie liczby uczestników, przy jednoczesnym braku wpłat składek na konta tych uczestników (np. wynikające z rejestracji programu na przełomie roku). Jednakże i tego scenariusza nie potwierdzają informacje zgromadzone przez organ nadzoru. Inną przyczyną odnotowanego spadku średniej wartości rocznej składki w przeliczeniu na uczestnika może być obniżenie podstawy naliczenia składek, tj. poziomu wynagrodzeń w przedsiębiorstwach realizujących PPE, ale teza ta nie jest możliwa do zweryfikowania w oparciu o dane, jakimi dysponuje organ nadzoru.

Konto statystycznego uczestnika PPE w 2013 r. zostało zasilone kwotą 3,6 tys. zł (tytułem składki podstawowej). Ponadto, statystyczny uczestnik PPE w 2013 r. przeznaczył z własnych środków 85 zł na dodatkowe wpłaty do PPE (składka dodatkowa). Natomiast średnia roczna wartość odprowadzonych składek dodatkowych wyznaczona w przeliczeniu jedynie na osoby opłacające składkę dodatkową (nie zaś na wszystkich uczestników PPE) wyniosła 1.030,5 zł, tj. o 180 zł mniej niż w 2012 r.

Średnia roczna składka podstawowa przypadająca na uczestnika w 2013 r. obniżyła się o 64 zł.

Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł)

Forma PPE	Średnia roczna składka podstawowa ⁹		Średnia roczna składka dodatkowa ¹⁰	
	2012	2013	2012	2013
FI	3 870,4	3 676,7	1 113,6	982,0
PFE	4 787,6	4 934,2	2 378,9	1 811,3
ZU	3 179,7	3 205,7	788,7	823,2
Rynek PPE	3 707,0	3 643,4	1 210,1	1 030,5

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Porównując zmiany wartości średniej składki podstawowej w przeliczeniu na uczestnika w poszczególnych instytucjach na przestrzeni ostatnich lat nie sposób nie dostrzec, że w każdym analizowanym okresie inaczej kształtuje się obraz rynku. W 2012 r. wzrost tego wskaźnika dotyczył jedynie programów realizowanych przez zakłady ubezpieczeń, w pozostałych dwóch formach nastąpił spadek średniej wartości odprowadzonej składki. Z kolei w 2013 r., pomimo spadku tego wskaźnika liczonego dla wszystkich form łącznie, w pracowniczych funduszach emerytalnych odnotowano stosunkowo wysoki przyrost średniej składki (o 147 zł), w zakładach ubezpieczeń wzrost był niewielki (o 26 zł), zaś spadek odnotowano tylko dla formy inwestycyjnej – o 194 zł. Trzeba jednak ponownie zaznaczyć, iż spadek wartości średniej składki podstawowej wniesionej na konto statystycznego uczestnika programu prowadzonego w formie umowy z funduszem inwestycyjnym wynikać mógł po części ze znacznego przyrostu liczby uczestników tych programów, przy jednoczesnym niewielkim wzroście kwoty odprowadzonych składek, zaś wzrost tej wartości w programach prowadzonych przez pracownicze fundusze emerytalne w części był spowodowany spadkiem liczby uczestników tych programów.

Z kolei w przypadku składek dodatkowych, nastąpił niewielki wzrost średniej wartości składki dla formy ubezpieczeniowej (o 35 zł), natomiast znaczący spadek odnotowano w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, w których każdy z uczestników wnoszących składki dodatkowe odprowadził w 2013 r. statystycznie aż o 570 zł mniej niż rok wcześniej oraz w formie umowy z funduszem inwestycyjnym – spadek o 132 zł. W efekcie powyższego, średnia składka dodatkowa liczona dla wszystkich form obniżyła się w stosunku rocznym o 180 zł w porównaniu ze stanem na koniec 2012 r.

Dane te wydają się być niepokojące, jednak trudno o ich jednoznaczną interpretację i wskazanie potencjalnych przyczyn tego zjawiska. W przypadku programów realizowanych przez fundusze inwestycyjne, w 2013 r. wzrosła nominalna wartość odprowadzonych składek dodatkowych (o ponad 2 mln zł, tj. o blisko 12%), jak też wzrosła liczba osób deklarujących składkę dodatkową. Przyrost liczby uczestników odprowadzających tę składkę był na tyle wysoki – 5,6 tys. osób, że przyczynił się do obniżenia średniej wartości składki (możliwa jest sytuacja, iż składkę dodatkową zadeklarowała znaczna grupa uczestników w nowo zarejestrowanych programach i składka ta nie była odprowadzana przez wszystkie miesiące, co mogło się przyczynić do obniżenia wartości wskaźnika). Zatem z wystąpienia w analizowanym okresie spadku wartości średniej składki dodatkowej w programach prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym nie należy wyciągać zbyt daleko idących wniosków.

Inaczej wygląda sytuacja w programach realizowanych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, w których średnia wartość składki dodatkowej spadła aż o 570 zł. Do tych programów w ostatnim roku odprowadzono nominalnie o 4,2 mln zł mniej niż rok wcześniej (spadek o 41%). Jednakże szczegółowa analiza wskazuje, że kwota ta (4,2 mln zł) została wygenerowana praktycznie w całości przez jeden program, w którym wartość odprowadzonych składek dodatkowych w 2013 r. stanowiła jedynie 10% kwot z 2012 r. Na powyższym

⁹ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach PPE w 2013 r. i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca roku.

¹⁰ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach PPE w 2013 r. i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca roku.

przykładzie widać, jak incydentalne zjawiska mogą zafałszować ogólny obraz rynku, który za względu na swój niewielki rozmiar jest podatny na tego rodzaju impulsy.

Przeciętna kwota składki dodatkowej członków pracowniczych funduszy emerytalnych jest nadal najwyższa i wynosi 1.811 zł, tj. prawie dwa razy więcej niż w pozostałych formach.

Suma składek podstawowych odprowadzanych w 2013 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła ponad 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie i wskaźnik ten nie zmienił się w stosunku do poprzedniego roku. Zatem zaledwie 3% składek, jakie trafia na rachunki uczestników PPE, pochodzi z dobrowolnych wpłat pracowników dokonywanych tytułem składki dodatkowej. Oceniając proporcje pomiędzy wielkością składek podstawowych i dodatkowych odprowadzanych w ramach PPE, należy jednakże pamiętać, iż znowelizowana ustawa o PPE, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2004 r. wprowadziła limit kwoty składek dodatkowych, które mogą być wpłacone przez uczestnika PPE w danym roku. Obecnie suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika PPE do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2013 r. była to kwota 16,7 tys. zł.

Średnia wysokość składki dodatkowej w PPE, podobnie jak i wartość środków wnoszonych w ramach IKE, kształtowała się w 2013 r., jak i we wcześniejszych latach, znacznie poniżej wyznaczonych limitów: średnia roczna składka dodatkowa na jednego uczestnika PPE w 2013 r. wyniosła 1.030 zł (w 2012 r. 1.210 zł), zaś wysokość średniej wpłaty na IKE wyniosła 3.128 zł (w 2012 r. - 2.590 zł). Powyższe wartości świadczą o stosunkowo niskiej skłonności do oszczędzania na cele emerytalne z własnych środków, nie są zaś związane z ustawowymi ograniczeniami w zakresie limitów kwot, jakie mogą być wpłacone do dobrowolnych form oszczędzania w ramach III filaru.

Średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na uczestnika w 2013 r. spadła o 180 zł.

6. WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE

Zgodnie z ustawą o PPE, zgromadzone przez uczestnika na jego rachunku środki mogą podlegać wypłacie, wypłacie transferowej (do innego PPE lub na IKE) lub zwrotowi. Przesłanki do wycofania środków z programu, w każdym z wyżej wymienionych przypadków, są szczegółowo określone przepisami prawa.

Wypłata zgromadzonych oszczędności może nastąpić:

- na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 roku życia,
- po przedstawieniu przez niego decyzji o przyznaniu prawa do emerytury, po ukończeniu 55-ego roku życia,
- na wniosek osoby uprawnionej - w przypadku śmierci uczestnika,
- bez wniosku uczestnika w przypadku ukończenia przez niego 70 lat (o ile wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków).

W 2013 r. 9,8 tys. osób wypłaciło środki z rachunków prowadzonych w ramach pracowniczych programów emerytalnych. Łączna wartość wypłat wyniosła 258,9 mln zł, tj. o 54,8 mln zł więcej niż w 2012 r. Tym samym wartość wypłat zrealizowanych w 2013 r. wzrosła o 27% w porównaniu z rokiem 2012. Statystycznie osoba dokonująca wypłaty otrzymała 26,5 tys. zł, tj. o 2 tys. zł więcej niż w 2012 roku.

W 2013 r. wartość wypłat z PPE wyniosła 258,9 mln zł.

Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika

Forma PPE	Kwota wypłat (w tys. zł)		Średnia wypłata na uczestnika (w zł)	
	2012	2013	2012	2013
FI	96 678,9	125 633,6	25 843	29 021
PFE	37 767,4	44 549,9	31 334	33 221
ZU	69 617,1	88 718,1	20 652	21 644
Rynek PPE	204 063,4	258 901,6	24 535	26 502

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Analogicznie jak w poprzednich latach, w 2013 r. nastąpił wzrost wartości środków wypłacanych z PPE, jak też dalsze zwiększanie się wartości średniej wypłaty, co jest naturalną konsekwencją uzyskiwania uprawnień do wypłaty coraz większej liczby osób objętej tym systemem oraz zwiększania się z upływem kolejnych lat oszczędzania stanu konta w PPE. Wzrost wartości wypłacanych z PPE środków dotyczył każdej z form: najwięcej, gdyż o blisko 29 mln zł wzrosła wartość wypłat w programach prowadzonych przez fundusze inwestycyjne, o 19,1 mln zł w programach prowadzonych przez zakłady ubezpieczeń, zaś o 6,8 mln zł – w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

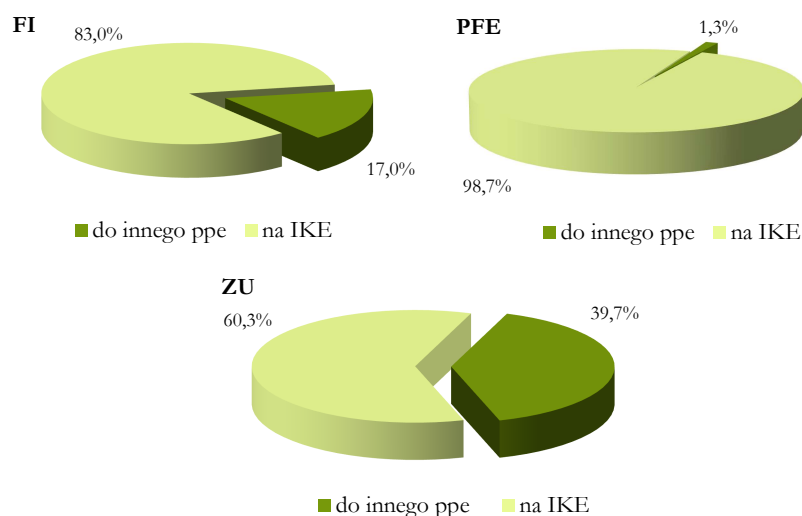
W PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego istnieje możliwość wypłaty środków z programu w przypadku rozwiązania małżeństwa przez rozwód lub unieważnienia małżeństwa, albo umownego wyłączenia małżeńskiej wspólności majątkowej, w przypadku, gdy środki zgromadzone na rachunku członka pracowniczego funduszu były objęte małżeńską wspólnością majątkową. Z danych pozyskanych od instytucji finansowych zarządzających PPE wynika, że w 2013 r. z tego tytułu wypłacono środki aż 297 osobom na łączną rekordową kwotę 9.071,5 tys. zł (dla porównania w 2012 r. wypłaty tego rodzaju dotyczyły 17 osób i obejmowały kwotę 371,6 tys. zł).

Przepisy regulujące działalność pracowniczych programów emerytalnych umożliwiają przekazanie zgromadzonych przez uczestnika w PPE środków do programu prowadzonego przez innego pracodawcę lub też na indywidualne konto emerytalne. W omawianym okresie dokonano transferów zgromadzonych w programach środków na kwotę blisko 244 mln zł, tj. na podobną wartość co w roku 2012.

W 2013 r. wartość wypłat transferowych z PPE wyniosła 244 mln zł.

W strukturze wypłat transferowych dokonanych w 2013 roku tradycyjnie zdecydowanie przeważały wypłaty transferowe dokonywane na IKE. W analizowanym okresie z każdego ze 100 zł przenoszonych z programu do nowej instytucji finansowej, 77 zł trafiało do podmiotów prowadzących IKE, zaś jedynie 23 zł pozostawało w systemie pracowniczych programów emerytalnych. Jest to co prawda nieco mniejsza różnica, niż w 2012 r., kiedy 86 zł przypadało na IKE, a tylko 14 zł na PPE, jednak powszechność PPE nie jest jeszcze na tyle wysoka, aby w znaczący sposób zmniejszyć te dysproporcje. Najwyższy odsetek wypłat transferowych dokonywanych na IKE dotyczył formy pracowniczego funduszu emerytalnego, gdzie jedynie niespełna 3 ze 100 zł było przenoszony na rachunek uczestnika prowadzony w ramach PPE przez inną instytucję. Powyższe jest jednak spowodowane raczej brakiem możliwości przeniesienia środków do innego programu w przypadku np. zmiany pracodawcy (brak PPE u nowego pracodawcy), niż rzeczywistym wyborem pomiędzy IKE a PPE.

Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2013 r. w poszczególnych formach PPE

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę

Forma PPE	Kwota wypłat transferowych dokonanych do innego PPE (w tys. zł)		Struktura (w %)	
	2012	2013	2012	2013
FI	9 269,6	16 355,0	30,0%	29,6%
PFE	1 419,7	678,9	4,6%	1,2%
ZU	20 160,6	38 226,8	65,4%	69,2%
Rynek PPE	30 849,9	55 260,7	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

W analizowanym okresie odnotowano nieznaczny wzrost wartości zrealizowanych wypłat transferowych do innego pracowniczego programu emerytalnego. Wypłaty transferowe zrealizowane do innych podmiotów działających na rynku PPE dotyczyły blisko 1,5 tys. osób, co oznacza, że średnia wypłata transferowa dokonywana pomiędzy pracowniczymi programami emerytalnymi na jednego uczestnika wyniosła około 37,5 tys. zł. Uśredniona wartość wypłaty transferowej w przeliczeniu na jednego uczestnika była więc w 2013 r. znacząco wyższa niż w 2012 r., w którym wynosiła 17,2 tys. zł.

**Transfer do PPE
wyniósł 55,3
mln zł.**

Z informacji uzyskanych od podmiotów zarządzających środkami w PPE wynika także, iż w 2013 r. uczestnicy pracowniczych programów emerytalnych przetransferowali 188,4 mln zł na indywidualne konta emerytalne. Wypłaty transferowe z PPE na IKE dotyczyły 7,8 tys. osób. Średnia wypłata transferowa środków z PPE na rachunek IKE w omawianym okresie wyniosła zatem 24,1 tys. zł i wzrosła na przestrzeni roku o prawie 4 tys. zł.

**Transfer na IKE
wyniósł
188,4 mln zł.**

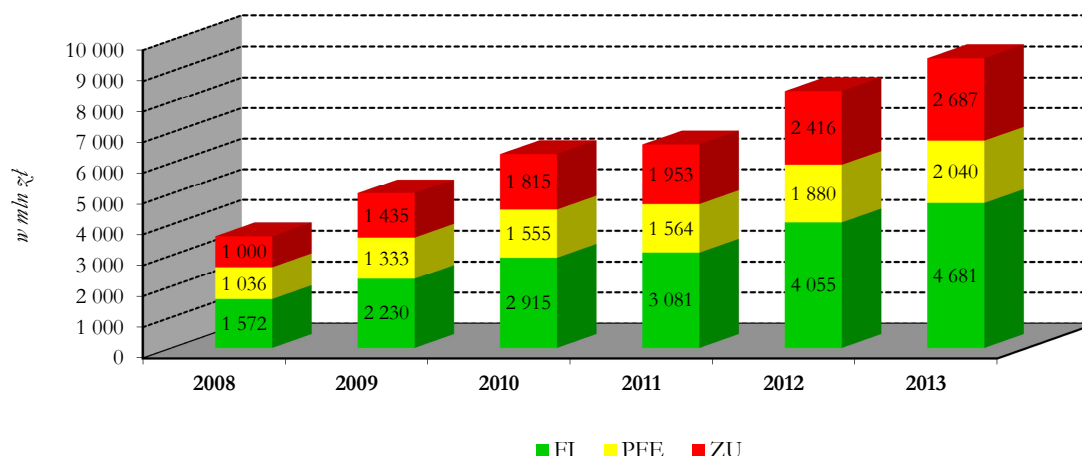
Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE

	2012	2013
Liczba wypłat transferowych	9 133	7 810
Wartość wypłat transferowych (w tys. zł)	184 069	188 372
Średnia wypłata transferowa na rachunek IKE (w tys. zł)	20,2	24,1

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

7. AKTYWA ZGROMADZONE W PPE

Wartość aktywów zgromadzonych w PPE na koniec 2013 r. wyniosła 9,4 mld zł, co oznacza wzrost o 13% w stosunku do 2012 r.

Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2008-2013 (według stanu na koniec danego roku)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Przyrost wartości aktywów w 2013 roku dotyczył każdej z form, w jakich mogą być realizowane programy, przy czym najwyższy był w PPE realizowanych przez fundusze inwestycyjne, w których w ostatnim roku aktywa wzrosły o ponad 0,6 mld zł.

Co prawda wskaźniki dynamiki wzrostu w 2013 r. były średnio o połowę niższe niż w bardzo korzystnym 2012 roku, kiedy osiągały wartości 0,2-0,3, jednak osiągnięte tempo przyrostu aktywów należy ocenić jako zadowalające. Wyniki osiągane na działalności lokacyjnej przez podmioty zarządzające nie były już bowiem tak korzystne jak rok wcześniej, co znalazło odzwierciedlenie także w danych z rynku PPE. Roczne wpływy netto do PPE, wyznaczone jako odprowadzone w 2013 roku składki i wpłaty transferowe do PPE skorygowane o kwoty zrealizowanych przez uczestników wypłat i wypłat transferowych poza PPE wyniosły 731 mln zł. Kwota pozostała z 1.056 mln zł rocznego przyrostu aktywów, po uwzględnieniu wpływów netto do PPE odnotowanych w 2013 roku, wynosi nieco ponad 325 mln zł i jest znacząco niższa od ponad 1 mld zł zysku zrealizowanego na inwestycjach dokonywanych przez zarządzających środkami w 2012 r.

Największy udział w rynku PPE mierzony wartością zgromadzonych aktywów w 2013 r. miały – podobnie jak w latach ubiegłych - fundusze inwestycyjne. Na koniec 2013 r. wartość zgromadzonych oszczędności emerytalnych w tych instytucjach wynosiła 4 680 mln zł, co stanowiło niemalże połowę całkowitej kwoty środków zgromadzonych w PPE.

Blisko połowa środków zgromadzonych w PPE zarządzana jest przez fundusze inwestycyjne.

8. PRZEPŁYW ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2013 R.

1) wpływ środków z PPE:

- w 2013 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę 258,9 mln zł, tj. o 54,8 mln zł więcej niż w 2012 r. Wypłaty te dotyczyły około 9,8 tys. uczestników PPE (w 2012 r. wypłaty zrealizowało 8,3 tys. uczestników). Przeciętna wartość wypłaty w 2013 r. wyniosła 26,5 tys. zł (w 2012 r. 24,5 tys. zł),
- w omawianym okresie 9,3 tys. uczestników dokonało wypłat transferowych środków zgromadzonych w PPE, na łączną kwotę 243,6 mln zł, z czego prawie 77% wartości wypłat stanowiły wypłaty transferowe dokonywane na IKE. Zarówno kwota środków będących przedmiotem wypłat transferowych, jak i liczba osób realizujących wypłaty transferowe w 2013 r. była porównywalna z wielkościami odnotowanymi w 2012 r.

2) wpływ nowych środków do PPE:

- wpływy z tytułu składek podstawowych wyniosły w 2013 r. 1.122,4 mln zł, co oznacza, że na PPE pracodawcy wpłacili o 4,0% więcej środków niż w roku poprzednim,
- wpływy z tytułu składek dodatkowych wyniosły 31,9 mln zł, co oznacza, że uczestnicy PPE zasilili swoje rachunki kwotą o 6,5% niższą niż w roku poprzednim,

3) wpływy netto, czyli wpływy nowych środków pomniejszone o wpływy kwot z PPE, wyniosły dla rynku 730,8 mln zł. W poszczególnych formach odnotowano następujące wpływy netto:

- w funduszach inwestycyjnych 435,9 mln zł,
- w zakładach ubezpieczeń 218,7 mln zł,
- w pracowniczych funduszach emerytalnych 76,1 mln zł.

9. ZMIANY ILOŚCIOWE I JAKOŚCIOWE W PPE

Opisując kształtowanie się podstawowych parametrów charakteryzujących rynek pracowniczych programów emerytalnych w 2013 roku nie sposób nie zwrócić uwagi na utrzymującą się wysoką liczbę wykreśleń PPE z rejestru. Dodatkowo, zmniejszanie się liczby programów nie jest całkowicie kompensowane nowymi wpisami, których liczba w ostatnich latach jest stosunkowo stabilna, aczkolwiek nie dorównuje liczbie programów likwidowanych. Stąd drugi rok z rzędu mamy do czynienia z tzw. ujemnym przyrostem liczby PPE. Podobnie jak w ubiegłorocznej publikacji fakt ten wymaga pogłębionej analizy i komentarza pozwalającego właściwie ocenić to zjawisko.

Przyczyny likwidacji programów

Ogółem w 2013 roku z rejestru pracowniczych programów emerytalnych wykreślono **57 programów**. Szczegółowe zestawienie danych dotyczących likwidacji programów zamieszczono poniżej.

Tabela 14: PPE wykreślone w 2013 r.

Przyczyna likwidacji	Forma PPE			Ogółem
	FI	PFE	ZU	
Przyczyny określone w art. 7 ustawy o ppe (przekształcenia własnościowe i zmiany organizacyjne dot. pracodawców)	4	1	7	12
Upadłość pracodawcy (art. 40 ust. 2 pkt 1) ustawy o ppe)	1	-	2	3
Likwidacja pracodawcy (art. 40 ust. 2 pkt 1) ustawy o ppe)	-	-	1	1
Zawarcie przez pracodawcę porozumienia w sprawie rozwiązania umowy zakładowej z reprezentacją pracowników (art. 40 ust. 2 pkt 3) ustawy o ppe)	8	1	27	36
Podjęcie przez pracodawcę jednostronnej decyzji o rozwiązaniu umowy zakładowej (art. 40 ust. 2 pkt 4) ustawy o ppe)	-	-	1	1
Przyczyny określone w art. 40 ust. 3 ustawy o ppe (u pracodawcy będącego osobą fizyczną, wspólnika spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej i komandytowo-akcyjnej brak pracowników będących uczestnikami programu)	-	-	1	1
Adnotacje o wykreśleniu programu (wykreślenie z urzędu)	-	-	3	3
Ogółem :	13	2	42	57

Źródło: UKNF, dane z rejestru pracowniczych programów emerytalnych

Z perspektywy rozwoju rynku pracowniczych programów emerytalnych, przyczyny likwidacji pracowniczych programów emerytalnych można podzielić na dwie grupy: szeroko rozumiane przyczyny ekonomiczne oraz powody „techniczne”. Pierwsza grupa obejmuje likwidacje prowadzone w związku likwidacją lub upadłością pracodawcy, trudną sytuacją finansową i niemożnością dalszego finansowania składek lub podjęcia decyzji o zakończeniu programu. W zdecydowanej większości tych przypadków, po zakończeniu procesu likwidacji następuje wycofanie środków z systemu PPE i odpływ osób, które uczestniczyły w programach. To właśnie tego rodzaju likwidacje mają wpływ na obniżenie wskaźników uczestnictwa i wartości zgromadzonych w programach aktywów.

Zupełnie inaczej należy natomiast interpretować wykreślenia programów dokonywane z tzw. przyczyn technicznych. Do tej grupy organ nadzoru zalicza zdarzenia, które formalnie wiążą się z koniecznością przeprowadzenia likwidacji programu, jednakże likwidacja ta nie prowadzi bezpośrednio do trwałej utraty uczestników i środków zgromadzonych w programie.

Podstawową okolicznością, która prowadzi do formalnej likwidacji pracowniczego programu emerytalnego, lecz nie powoduje realnego odpływu uczestników z systemu PPE są zmiany organizacyjne oraz przekształcenia własnościowe, jakie dotyczą pracodawców prowadzących programy (fuzje i przejęcia, likwidacja lub wydzielenie oddziałów posiadających status pracodawców etc.). Ich efektem częstokroć jest przejściowe realizowanie przez podmiot przejmujący, dwu lub więcej programów. Przepisy ustawy o pracowniczych programach emerytalnych wymagają, aby pracodawca znajdujący się w takiej sytuacji, w maksymalnym terminie 3 lat licząc od dnia przejęcia innego pracodawcy realizującego program, dokonał ujednoczenia prowadzonych programów. W konsekwencji programy prowadzone przez przejętych bądź zlikwidowanych (w przypadku oddziałów) pracodawców, ulegają wykreśleniu z rejestru PPE. Pracownicy tych pracodawców nadal są objęci pracowniczym programem emerytalnym, z tym jednakże zastrzeżeniem, że jest on prowadzony przez następcę prawnego dotychczasowego pracodawcy. W 2013 roku programów zlikwidowanych z przyczyn, **o których mowa w art. 7 ustawy o ppe było 12.**

Innym powodem, skutkującym koniecznością wykreślenia pracowniczego programu emerytalnego z rejestru, jest stwierdzenie, iż w programie prowadzonym przez określoną kategorię pracodawców (osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, spółkę cywilną, spółkę jawną, spółkę partnerską, spółkę komandytowo-akcyjną i komandytową) nie uczestniczy żaden pracownik. Pracodawcy realizujący tego typu programy, zobowiązani są do zakończenia bytu prawnego takiego nieaktywnego programu. W 2013 r. miało miejsce wykreślenie **1 programu** z tego rodzaju przyczyn. Należy jednakże podkreślić, iż program, w którym nie uczestniczą już pracownicy, jak też nie są odprowadzane składki, pomimo iż nadal figuruje w rejestrze, nie pełni już swojej podstawowej funkcji (zabezpieczenie emerytalne dla pracowników), dlatego jego wykreślenie należy rozpatrywać tylko w kategoriach statystycznych, nie przeceniając znaczenia tego typu zdarzeń dla oceny rozwoju rynku PPE.

Podobnie należy interpretować skutki wykreślenia programów dokonywanych przez organ nadzoru w trybie niewnioskowym (z urzędu). Organ nadzoru ma możliwość zastosowania tego trybu, gdy stwierdzi, iż zostało zakończone postępowanie likwidacyjne lub upadłościowe pracodawcy prowadzącego pracowniczemu program emerytalny, a podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wydanie decyzji o wykreśleniu programu z rejestru nie złożył takiego wniosku (art. 41a ust. 1 pkt 1 ustawy o ppe). W 2013 roku powyższy tryb zastosowano w przypadku **3 programów**. Podobnie jak w przypadkach opisanych powyżej, także te programy były programami nieaktywnymi, a więc ich wykreślenie nie łączyło się ze znaczącą utratą uczestników czy spadkiem aktywów.

Podsumowując, z ogólnej liczby 57 przeprowadzonych w 2013 roku likwidacji pracowniczych programów emerytalnych, 16 miało przyczyny pozaekonomiczne. Pozostałe 41 wykreśleń spowodowanych było przyczynami finansowymi leżącymi po stronie pracodawców: niemożnością dalszego opłacania składek, upadłością, ale też i wspólną decyzją pracodawcy i reprezentacji pracowników o zakończeniu bytu programu. Właśnie ta ostatnia przyczyna była wskazywana we wnioskach o wykreślenie programu z rejestru składanych przez pracodawców w 2013 roku najczęściej – aż 36 podmiotów wykreśliło swoje programy w związku z zawarciem porozumienia o likwidacji pracowniczego programu emerytalnego. Dla porównania, w 2012 roku było to 11 podmiotów, przy zbliżonej liczbie wykreśleń ogółem.

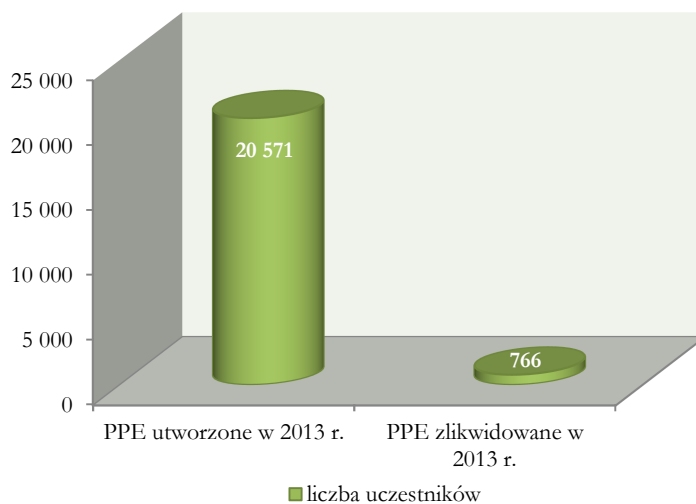
Należy podkreślić, iż pracodawca składając wniosek o wykreślenie programu z rejestru w związku z zawarciem porozumienia o likwidacji, nie wskazuje powodów, dla których porozumienie zostało zawarte. Stąd organ nadzoru nie posiada informacji, które umożliwiłyby analizę przyczyn zawierania tego rodzaju porozumień. Nie można jednak wykluczyć, iż nie we wszystkich przypadkach odnotowanych w 2013 r. zawarcie porozumienia było uzasadnione sytuacją finansową przedsiębiorstwa. Decyzja reprezentacji pracowników o rozwiązaniu umowy zakładowej może być także np. skutkiem negocjacji związanych ze zmianą wysokości wynagrodzeń w przedsiębiorstwie, kosztem prowadzenia na rzecz pracowników programu. Stąd znaczące zwiększenie się w 2013 roku likwidacji dokonywanych w związku z zawieraniem porozumień pomiędzy pracodawcą i pracownikami może być sygnałem pojawiania się tendencji do wycofywania się niektórych pracodawców z systemu PPE.

Skutki zmian ilościowych na rynku PPE

Oceniając skutki dokonanych w 2013 r. likwidacji programów w kontekście rozwoju rynku pracowniczych programów emerytalnych, należy zestawzić przedstawione powyżej dane z liczbą programów utworzonych w ubiegłym roku (33 PPE). Takie zestawienie wskazuje na wystąpienie tzw. ujemnego przyrostu liczby programów w ciągu roku, tj. zmniejszenia się *per saldo* ich liczby o 24 PPE. Powyższe mogłoby świadczyć o występowaniu bardzo niekorzystnych zjawisk wpływających na rozwój tego segmentu zabezpieczenia emerytalnego.

Gdy jednak dokonuje się wielopłaszczyznowej analizy tych skutków, uwzględniając inne czynniki, takie jak zmiana liczby uczestników programów, zmiana wartości środków zgromadzonych na kontach uczestników tego systemu, wnioski są odmienne. Pomimo nominalnego spadku liczby programów, w 2013 roku znacząco wzrosła liczba osób objętych tą formą zabezpieczenia na starość, istotnie wzrosła przeciętna wartość rachunku statystycznego uczestnika PPE i wartość zgromadzonych w tym systemie środków.

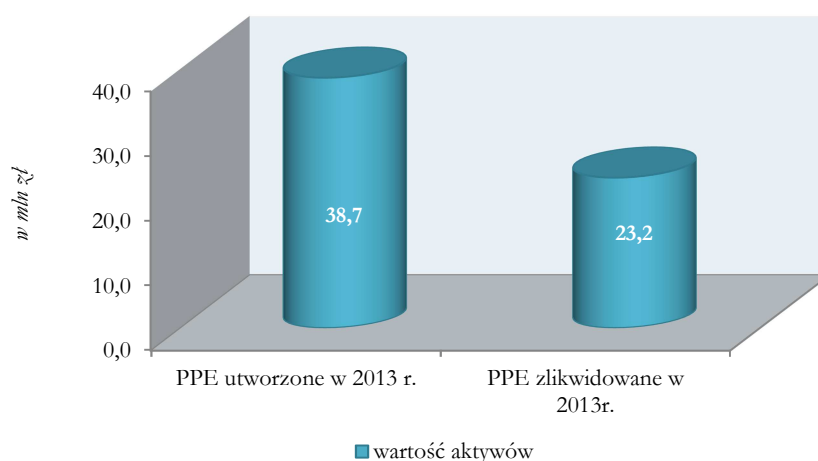
Wykres 9: Liczba uczestników w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2013 roku (wg stanu na 31.12.2013 r.)

Źródło: UKNF: dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Z pozyskanych przez UKNF danych wynika, iż do 33 programów utworzonych w 2013 roku do dnia 31 grudnia 2013 r. przyjęto 20.571 pracowników. Jednocześnie szacowany ubytek uczestników wynikający z likwidacji programów w 2013 r. wyniósł 766 osób (uwzględniono tu osoby dokonujące w 2013 roku wypłat transferowych oraz osoby, które posiadały środki w programie według stanu na 31.12.2013 r.). Po skompensowaniu tych wielkości, przyrost uczestnictwa netto, uwzględniając tylko programy wpisane i wykreślone w 2013 roku to **19.805 osób**.

Wykres 10: Wartość aktywów w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2013 roku (wg stanu na 31.12.2013 r.)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Podobne zależności można zaobserwować, porównując wartość aktywów zgromadzonych w programach zarejestrowanych w 2013 r. (częstokroć są to kwoty odprowadzone jedynie za kilka miesięcy, bowiem rejestracja programów dokonywana była na przestrzeni całego roku) z kwotami wypłaconymi tytułem wypłat transferowych z programów zlikwidowanych w 2013 r. i środkami, które jeszcze w tych programach pozostały. Na rachunkach uczestników PPE utworzonych w 2013 r., według stanu na 31.12.2013 r., zaewidencjonowanych było 38,7 mln zł, przy łącznej kwocie środków zgromadzonych w programach zlikwidowanych w 2013 r. wynoszącej 23,2 mln zł. Zatem już po kilku miesiącach funkcjonowania, nowe PPE zarządzały aktywami blisko 2-krotnie większymi, aniżeli te, które zostały wniesione przez kilka lat działalności do programów wykreślonych w 2013 roku.

Powyższe zestawienia wskazują jednoznacznie, iż spadkowi nominalnej liczby programów w analizowanym okresie nie towarzyszyły inne niepokojące zjawiska, które razem mogłyby świadczyć o stagnacji, bądź swoistej recesji na rynku pracowniczych programów emerytalnych. Przeciwnie, pomimo obniżenia się liczby programów, nastąpił wzrost uczestnictwa i aktywów zgromadzonych w programach. Co więcej, w 2013 roku zostało założonych kilka programów, których skala jest wielokrotnie większa od zasięgu programów, które uległy likwidacji. Znaczenie tych kilku programów dla globalnego rynku PPE w długim okresie będzie z pewnością o wiele istotniejsze, niż kilkudziesięciu programów wykreślonych w 2013 r., spośród których znaczna część od lat była nieaktywna.

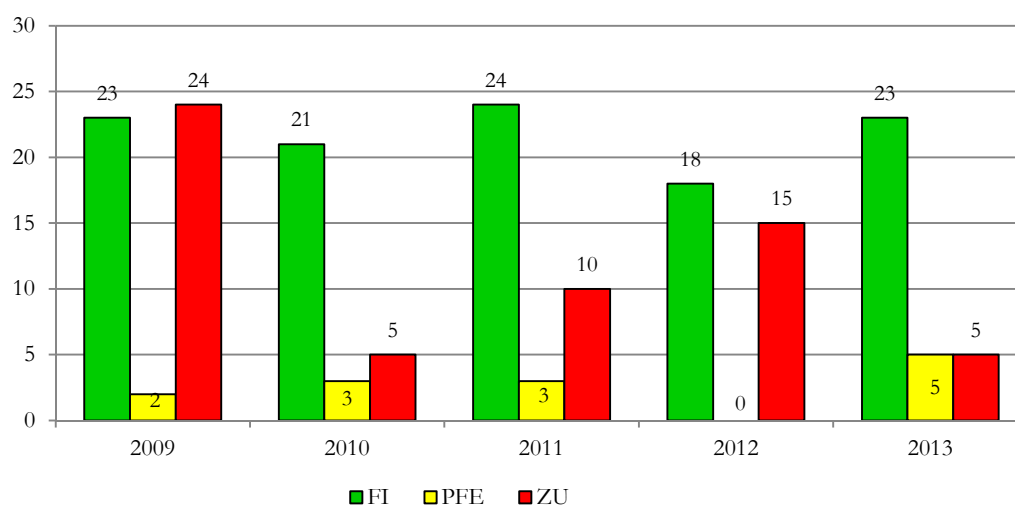
10. PROGRAMY UTWORZONE W 2013 ROKU

W poprzednim rozdziale przeprowadzono analizę przyczyn i skutków dokonanych w 2013 r. likwidacji programów. Dla dopełnienia obrazu zmian zachodzących na tym rynku warto nieco miejsca poświęcić także wpisom do rejestru i podmiotom zakładającym pracownicze programy emerytalne w 2013 r.

Zmiany ilościowe

W 2013 r. utworzono 33 pracownicze programy emerytalne. Dla porównania – pięć lat wcześniej było to 49 programów. Największy odsetek zakładanych PPE stanowią programy, w których składki są zarządzane przez fundusze inwestycyjne. Zazwyczaj tego typu programów powstaje ponad 20. Drugą najczęściej wybieraną formą są programy ubezpieczeniowe, które jednak w ostatnim roku straciły na popularności (tylko 5 rejestracji). Natomiast liczba nowo tworzonych programów, w których składkami zarządza pracowniczy fundusz emerytalny zazwyczaj nie przekracza 5.

Wykres 11. Liczba wpisów w danym roku w podziale na formy

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

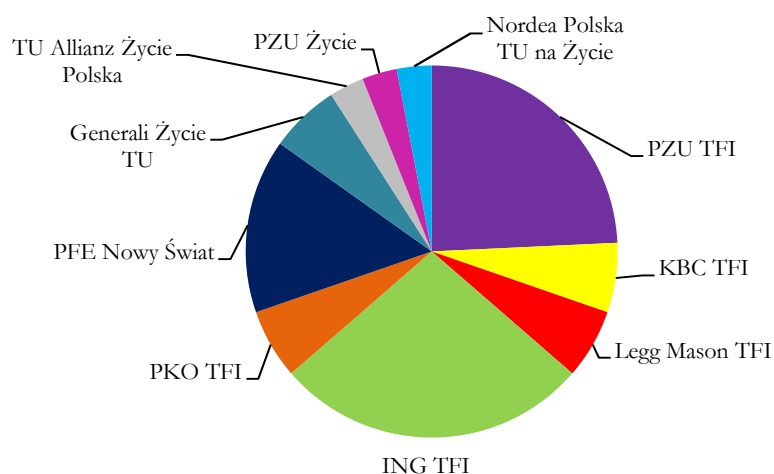
W ostatnich latach następuje stały wzrost zainteresowania produktem oferowanym przez fundusze inwestycyjne jako formą PPE. Powyższe ma zapewne po części związek ze wzrostem popularności funduszy inwestycyjnych w Polsce i ich znaczenia na rynku finansowym. Z kolei formę ubezpieczeniową, której popularność zapewniły przede wszystkim funkcjonujące w zakładach pracy grupowe ubezpieczenia na życie, które w latach 2004-2005 były masowo przekształcane w PPE, w ostatnich latach cechuje mniejsza aktywność na rynku PPE. Jeżeli wziąć pod uwagę udział każdej z tych form w ogólnej liczbie PPE w roku 2005 (po zakończeniu procesu przekształcania ubezpieczeń grupowych w pracownicze programy emerytalne) oraz na koniec 2013 roku okaże się, iż na przestrzeni niespełna 10 lat udział programów w formie ubezpieczeniowej spadł z 78,3% do 67,1%, a jednocześnie o taką samą wartość (11 pkt. proc.) wzrósł udział PPE z funduszem inwestycyjnym – z 18,9% do 29,3%. Za spadek udziału programów ubezpieczeniowych w ogólnej liczbie PPE odpowiada nie tylko mniejsza liczba rejestracji, ale również znaczna liczba wykreśleń dotyczących programów prowadzonych właśnie w tej formie. Wydaje się, iż powyższe może mieć związek z zamykaniem programów przez niektórych pracodawców, którzy wcześniej dokonali przekształcenia ubezpieczenia grupowego w pracowniczy program emerytalny, jednakże program ten – w jakimś zakresie – nie spełnił oczekiwań pracodawcy i pracowników.

Instytucje finansowe

W programach zarejestrowanych w 2013 r. składki będą odprowadzane do jednego z 10 podmiotów, które zostały wybrane jako instytucje zarządzające w tych programach. Wśród nich jest 5 towarzystw funduszy inwestycyjnych, 4 zakłady ubezpieczeń na życie oraz jeden pracowniczy fundusz emerytalny. W zdecydowanej większości są to podmioty aktywne na rynku PPE także w poprzednich latach, które corocznie stają się instytucjami zarządzającymi w co najmniej kilku nowych programach.

W 2013 r. podmioty zakładające programy najczęściej wskazywały ING Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A., Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA oraz Pracowniczy Fundusz Emerytalny Nowy Świat do roli zarządzających środkami w ich programach (odpowiednio 9, 8 i 5 rejestracji). W przypadku pozostałych instytucji zarejestrowano po 1 lub 2 programy z tymi instytucjami w roli zarządzających.

Wykres 12. Struktura utworzonych w 2013 roku PPE według instytucji finansowej

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Pracodawcy zakładający PPE

W 2013 r. największą grupę pracodawców tworzących programy stanowiły podmioty zorganizowane w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – 19 PPE oraz spółki akcyjnej – 9 PPE. Pozostałe programy zostały utworzone m.in. przez: osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, oddział przedsiębiorcy zagranicznego, spółkę cywilną i spółkę jawną. Co ciekawe, wśród pracodawców, którzy założyli program w 2013 roku udział podmiotów zorganizowanych w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej jest niemalże identyczny jak odsetek tych form organizacyjno-prawnych w ogólnej liczbie funkcjonujących PPE, tj. odpowiednio 57% i 27%.

Istotną grupę podmiotów składających wnioski o wpis programów do rejestru stanowią zawsze podmioty działające na szeroko rozumianym rynku finansowym. Nie inaczej było w 2013 r., kiedy programy utworzyły PKO BP S.A., ING Lease (Polska) sp. z o.o., Nordea Bank AB S.A. Oddział w Polsce z siedzibą w Łodzi oraz PKO BP Bankowy Powszechny Towarzystwo Emerytalne S.A.

Drugą znaczącą grupę pracodawców zakładających PPE stanowiły w 2013 r. podmioty wchodzące w skład korporacji międzynarodowych. Takich programów utworzono 10, w tym dla podmiotów z grupy Mondelez Polska, Tikkurila Polska, Nordea Bank czy ING Lease. Zapewnienie dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego dla pracowników w przypadku tych podmiotów częstokroć jest standardem korporacyjnym, bowiem funkcjonuje w innych spółkach grupy.

Struktura terytorialna

Siedzibą niemalże co trzeciego pracodawcy, który w 2013 r. utworzył program była Warszawa. Ogółem pracodawcy z województwa mazowieckiego utworzyli w 2013 r. 10 programów. Kolejnych 6 PPE powstało w województwie dolnośląskim oraz 4 PPE w województwie łódzkim. Odsetek programów zakładanych w tych województwach w ostatnim roku był wyższy niż udział danego województwa w liczbie wszystkich funkcjonujących programów (odpowiednio będzie to 30 i 18%, 18 i 6% oraz 12 i 6%). Z kolei nieco niższy w 2013 r. jest udział pracodawców z województw śląskiego i wielkopolskiego, dla których w rejestracjach z 2013 r. wyniósł po 9%, podczas gdy liczony dla ogólnej liczby PPE wynosi 15% dla województwa śląskiego i 11% dla województwa wielkopolskiego.

Tabela 15: Pracodawcy, którzy utworzyli PPE w 2013 roku w podziale na województwa

Województwo	Liczba utworzonych PPE w danym województwie
dolnośląskie	6
kujawsko-pomorskie	1
lubelskie	-
lubuskie	-
łódzkie	4
małopolskie	-
mazowieckie	10
opolskie	2
podkarpackie	3
podlaskie	-
pomorskie	-
śląskie	3
świętokrzyskie	-
warmińsko-mazurskie	1
wielkopolskie	3
zachodniopomorskie	-

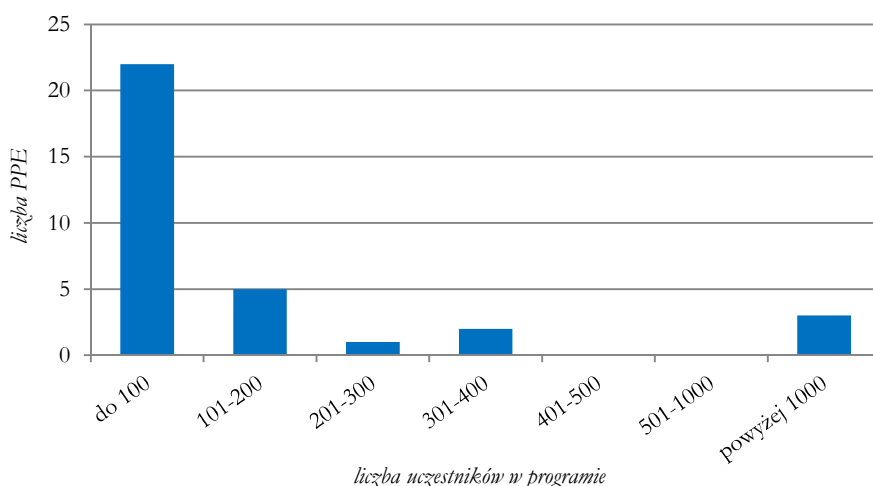
Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Uczestnicy

Jeżeli wziąć pod uwagę liczbę pracowników, którzy po rejestracji programu przystąpili do niego, największymi podmiotami, które w 2013 r. dokonały rejestracji programu były Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., Krajowa Spółka Cukrowa S.A. oraz Sitech sp. z o.o. W tych trzech programach według stanu na dzień 31.12.2013 r. uczestniczyło 18,3 tys. osób. Natomiast do pozostałych 30 PPE zarejestrowanych w 2013 roku przystąpiło łącznie 2,2 tys. osób.

Najczęściej, bo aż w 22 przypadkach do programu założonego w ostatnim roku przystąpiło nie więcej niż 100 osób. Należy jednak mieć na względzie, że część podmiotów dokonała rejestracji w ostatnich miesiącach roku i w tych programach proces przyjmowania pracowników do PPE bądź to nie rozpoczął się do końca grudnia 2013 r., kiedy gromadzone były niniejsze dane, bądź też nie uległ jeszcze zakończeniu.

Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienie, obrazujące liczbę programów utworzonych w 2013 roku w podziale według wielkości programów mierzonej ilością uczestników.

Wykres 13. Liczba uczestników w PPE utworzonych w 2013 roku

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Składki podstawowe

Pracodawcy zakładający pracownicze programy emerytalne w 2013 r. w równym stopniu korzystali z maksymalnego 7% limitu przewidzianego w przepisach prawa, jak i dolnych granic, w jakich składka może zostać ustanowiona – odpowiednio w 8 przypadkach podmioty zdecydowały o maksymalnym poziomie składki, zaś w 11 przypadkach nie była ona wyższa niż 2%. Stosunkowo niewielka grupa pracodawców zdecydowała o kwotowym określeniu wysokości składki (4 PPE) i we wszystkich tych przypadkach składka wynosiła najwyżej 100 zł.

Tabela 16: Składka podstawowa w programach utworzonych w 2013 roku

Wysokość składki podstawowej z umowy emerytalnej	Sposób naliczania składki	Liczba PPE
poniżej 1%	procentowo	-
1%-1,99%	procentowo, 1 ppe posiada ograniczenie kwotowe (250 zł)	2
2%-2,99%	procentowo	9
3%-3,99%	procentowo, 1 ppe posiada ograniczenie kwotowe (1.000 zł)	4
4%-4,99%	procentowo	-
5%-5,99%	procentowo	4
6%-6,99%	procentowo, 1 ppe posiada ograniczenie kwotowe (1.000 zł)	2
7,00%	procentowo, 3 ppe posiada ograniczenie kwotowe (300 zł, 3.570 zł, 3.570 zł)	8

1-99 zł	kwotowo	2
100 zł	kwotowo	2
Ogółem PPE		33

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

W porównaniu z rokiem 2012, obecnie daje się zauważyć większą ostrożność przy ustalaniu wysokości składki podstawowej w nowych programach. Mając na względzie, jak długoterminowe jest to zobowiązanie oraz obserwując otoczenie gospodarcze, w jakim podmioty zakładające programy funkcjonują, pracodawcy rzadziej niż rok wcześniej decydowali się na maksymalną wysokość składki podstawowej (13 PPE w 2012 r., 8 w 2013 r.). Z drugiej jednak strony, w 2013 r. spadł odsetek programów, w których składka została określona kwotowo (z 30% w 2012 r. do 12% w 2013 r.), a więc takich, w których pracodawca w większym stopniu może kontrolować wysokość kwot przeznaczanych na PPE.

11. KONKLUZJE

W ostatnich latach szeroko rozumiana tematyka emerytalna stała się trwale obecna w mediach, polityce oraz w powszechnej świadomości społecznej. W 2011 roku toczyły się dyskusje na temat przesunięcia części składki emerytalnej z otwartych funduszy emerytalnych na indywidualne subkonta ubezpieczonych prowadzone przez ZUS. Problematyka ta miała swoją kontynuację w 2012 roku, kiedy podwyższano wiek emerytalny, wprowadzano do systemu emerytalnego instytucję indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego oraz debatowano o modelu wypłat z otwartych funduszy emerytalnych. Wreszcie, w 2013 roku burzliwe dyskusje dotyczyły przyszłości otwartych funduszy emerytalnych i zgromadzonych w nim środków.

Jak już wspomniano we wcześniejszych raportach poświęconych pracowniczym programom emerytalnym, trwała obecność tej tematyki i tym samym zwrócenie baczniejszej uwagi opinii publicznej na kwestie związane z wysokością przyszłych świadczeń emerytalnych, czy koniecznością uzupełnienia obowiązkowego systemu o dodatkowe środki pochodzące z indywidualnych oszczędności powinno korzystnie wpływać na rozwój programów, choć reformy tej instytucji w bezpośredni sposób nie dotyczyły. Niestety, dotychczas takiego efektu nie zaobserwowano. Coraz powszechniejsza świadomość niedostatecznej wysokości przyszłych świadczeń emerytalnych, prognozy demograficzne wskazujące na niekorzystny w przyszłości stosunek osób składujących do liczby świadczeniobiorców, stopniowe odchodzenie od zdywersyfikowanego systemu źródeł wypłaty świadczeń nie stały się jak na razie impulsami, które skłoniłyby Polaków do masowego zainteresowania się III filarem.

W 2013 r. spadła, w porównaniu z poprzednim rokiem, liczba nowo zakładanych indywidualnych kont emerytalnych, zaś liczba tworzonych pracowniczych programów emerytalnych pozostała bez zmian. Łącznie IKE i IKZE w 2013 roku założyło 110 tys. osób, zaś PPE zostało objętych nieco ponad 20 tys. osób. Co prawda we wszystkich ww. instytucjach III-filarowych wzrosła wartość zgromadzonych aktywów (w IKE o 21%, w IKZE o 125%, przy czym wartość zgromadzonych w IKZE środków jest znikoma i wynosi zaledwie 119 mln zł, zaś w PPE o 13% w stosunku do 2012 roku), jednak w znacznej części – nie licząc IKZE - wzrost ten był wygenerowany przez działalność inwestycyjną, nie zaś przez znaczący napływ nowych składek. Ogółem w III filarze na koniec 2013 roku zgromadzone były aktywa w wysokości 13,8 mld zł (dla porównania w II filarze - otwartych funduszach emerytalnych - w tym samym okresie było prawie 300 mld zł).

Pomimo, iż tempo, w jakim dokonuje się upowszechnienie produktów III filara nie jest satysfakcjonujące, następuje jednak systematyczny wzrost podstawowych wielkości charakteryzujących te rynki. W przypadku pracowniczych programów emerytalnych, jak już wspomniano, w 2013 roku mieliśmy do czynienia zarówno ze wzrostem liczby uczestników, jak i wartości aktywów oraz wartości odprowadzonych składek. Trzeba przy tym pamiętać, iż rozwój tych instytucji, w których sponsorem składki jest pracodawca, zależy nie tylko od woli i determinacji pracodawców i pracowników, ale też od realnych możliwości sfinansowania składek przez przedsiębiorców. A to z kolei ma ścisły związek z otoczeniem makroekonomicznym, w jakim przedsiębiorstwa te funkcjonują. Rok 2013 nie był pod tym względem korzystny. W porównaniu z wcześniejszymi latami osłabło tempo wzrostu gospodarczego, spadał popyt wewnętrzny i inwestycje. Wydaje się, że w takich warunkach przedsiębiorcy mogą wstrzymać decyzje skutkujące zaciąganiem długoterminowych zobowiązań, stąd niewielka liczba podmiotów, które zdecydowały się na założenie programu.

Innym aspektem funkcjonowania programów, w którym można szukać efektów gorszej koniunktury gospodarczej jest wartość składek, jaka wpływa do instytucji zarządzających PPE. W minionym roku, podobnie jak i rok wcześniej, utrzymało się najniższe od 10 lat zaledwie 4% tempo przyrostu składek. Co więcej suma odprowadzonych składek dodatkowych była niższa niż rok wcześniej. Niewysokie nominalne kwoty odprowadzonych składek w połączeniu z przyrostem liczby osób uczestniczących w programach przełożyły się także na spadek wartości średnich rocznych wskaźników składki podstawowej, jak i dodatkowej w przeliczeniu na 1 uczestnika.

Co ciekawe, większość pozostałych wskaźników, jakie brane są pod uwagę przy corocznej analizie rynku pracowniczych programów emerytalnych, miała wartości zbliżone do tych, jakie osiągnięte zostały na koniec 2012 roku, co zaprzeczałoby tezie o braku trwalszych tendencji na tym rynku.

Chodzi tu przede wszystkim o liczbę rejestracji i wykreśleń, wartość dokonanych wypłat, czy wypłat transferowych. Jednakże dopiero uzyskiwanie powtarzalnych wyników w kolejnych latach mogłoby świadczyć o powolnej stabilizacji tego rynku.

Dokonując podsumowania minionego roku, warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną cechę tego rynku, która od kilku lat była dostrzegalna, lecz w 2013 roku stała się bardzo widoczna. W ostatnich latach daje się zauważyć trwały trend przejmowania udziałów w rynku pracowniczych programów emerytalnych przez fundusze inwestycyjne kosztem zakładów ubezpieczeń na życie. Podczas gdy w przypadku produktów oferowanych przez fundusze inwestycyjne corocznie odnotowuje się najbardziej dynamiczne przyrosty podstawowych wielkości (aktywa, uczestnictwo, składki), o tyle formę ubezpieczeniową w ostatnich latach dotyka recesja. Świadczy o tym chociażby zdecydowanie największy wskaźnik programów likwidowanych, mała liczba tworzonych programów, spadek liczby uczestników. Widoczna jest też dużo mniejsza aktywność na rynku PPE branży ubezpieczeniowej, aniżeli funduszy inwestycyjnych.

Natomiast sektor funduszy inwestycyjnych, a przynajmniej kilka podmiotów, które od lat są obecne na rynku PPE, wydają się postrzegać ten rynek jako atrakcyjny i perspektywiczny. Większa od zakładów ubezpieczeń aktywność funduszy przekłada się na zdecydowanie większą liczbę nowych rejestracji, ale też utrzymanie programów zarejestrowanych (mniejsza liczba wykreśleń programów realizowanych w tej formie). W przypadku programów, w których zarządzającymi są fundusze inwestycyjne, w 2013 roku mieliśmy do czynienia z jeszcze jednym nowym zjawiskiem, a mianowicie obniżaniem zapisanych w umowach funkcjonujących programów stawek kosztów pobieranych z aktywów funduszy. Powyższe może być dowodem na znaczenie rynku PPE dla tych instytucji, ale także może wynikać z faktu, iż zgromadzone przez kilka lat aktywa niektórych programów pozwalają na tego rodzaju obniżki (stawki są ustalone procentowo od wartości aktywów). Powyższe może też świadczyć o konkurencji cenowej pomiędzy podmiotami, na co wskazywałyby także dokonujące się zmiany form, czy też podmiotów zarządzających w ramach jednej formy.

Zaprezentowane w tym raporcie dane statystyczne prowadzą do konkluzji, iż dodatkowe formy zabezpieczenia emerytalnego jak dotychczas nie osiągnęły pożądanego poziomu rozwoju. Wydaje się, że bez silniejszych bodźców, np. zachęt o charakterze fiskalnym, nie nastąpi zdecydowane zdynamizowanie jego wzrostu, na co wskazuje choćby dotychczasowe tempo zmian podstawowych wielkości na tym rynku.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach	7
Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach	7
Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach.....	8
Wykres 4: Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 1999-2013	10
Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2012 r. i 2013 r. według sposobu określenia składki podstawowej.....	13
Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2008-2013.....	14
Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2013 r. w poszczególnych formach PPE.....	17
Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2008-2013	18
Wykres 9: Liczba uczestników w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2013 roku (wg stanu na 31.12.2013 r.).....	22
Wykres 10: Wartość aktywów w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2013 roku (wg stanu na 31.12.2013 r.).....	23
Wykres 11. Liczba wpisów w danym roku w podziale na formy.....	24
Wykres 12. Struktura utworzonych w 2013 roku PPE według instytucji finansowej	25
Wykres 13. Liczba uczestników w PPE utworzonych w 2013 roku	27

SPIS TABEL

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2004-2013	6
Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa	9
Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną.....	9
Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.).....	10
Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów (stan na dzień 31.12.2013 r.).....	12
Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej	12
Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł).....	15
Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika.....	16
Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę	18
Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE	18
Tabela 14: PPE wykreślone w 2013 r.	20
Tabela 15: Pracodawcy, którzy utworzyli PPE w 2013 roku w podziale na województwa	26
Tabela 16: Składka podstawowa w programach utworzonych w 2013 roku	27

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Plac Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa

tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11 (95)
e-mail: UKNF@UKNF.gov.pl

www.UKNF.gov.pl